

Nr 4

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående kallelse till sammanträde med elektorer för val av riksdagens ombudsmän.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 173 i första kammaren av herr *Hedblom* m. fl. och nr 207 i andra kammaren av herr *von Friesen* och *Johansson* i Dockered hemställes, »att riksdagen inför en bestämmelse i riksdagsstadgan innebärande åliggande för talmännen att sammankalla elektorerna för val av JO och MO senast två dagar efter det valmännen utsetts av riksdagen, samt att konstitutionsutskottet utarbetar erforderlig författningstext».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Reglerna om val av riksdagens ombudsmän jämte ställföreträdare för dessa finnas intagna i 68 § riksdagsordningen. Enligt dessa regler verkställles ifrågavarande val genom fyrtioåtta för tillfället nämnda valmän, av vilka vardera kammaren inom sig utser tjugufyra. Vidare föreskrives, att valmännen skola sammanträda till valförrättningen senast å tionde dagen efter den, då de blivit utsedda. Samma regler gälla såväl för ordinarie val vart fjärde år som för uppkommande fyllnadval.

Före 1941 gällde att valmännen »böra till valförrättningen sammanträda samma dag, då de blivit utsedda, och ej må åtskiljas förrän valen äro fulländade». Dessa bestämmelser infördes 1815, och såsom motivering anfördes då, att bestämmelserna skulle bidra till »det sökta ändamålet av ordning och bestämdhet».

Sedan 1937 års riksdag anhållit om utredning rörande JO:s och MO:s allmänna ämbetsställning och därmed sammanhängande spørsmål tillkallades inom justitiedepartementet sakkunniga, vilka avgåvo sitt betänkande i mars 1939.

Utredningen framhöll bl. a. följande:

I fråga om tiden för elektorernas sammankomst har uttalats, bl. a. av 1937 års konstitutionsutskott, att med den hittills tillämpade ordningen, enligt vilken valmännen skola förrätta valet samma dag de själva blivit utsedda, kunde följa, att det verkliga avgörandet skedde under hand i förväg. De sakkunniga, som kunna instämma häri, vilja understryka att på sådant sätt elektorernas — och därmed riksdagens — inflytande på utseendet av ombudsmännen i betänklig mån eluderas. Några mera vägande skäl för bibehållande av ifrågavarande föreskrift i dess nuvarande kategoriska avfattning synas icke föreligga. Bestämmelsen, vilken vid sin tillkomst motiverades med att den skulle bidra till »det sökta ändamålet av ordning och bestämdhet» synes böra uppmjukas därhän att elektorerna skola samman-

komma till själva valförrättningen inom viss tid efter det de blivit utsedda. I fråga om valet av riksdagens fullmäktige finnes icke alls någon tidsfrist föreskriven; här synes den emellertid vara väl på sin plats. Tillräckligt rådrum torde kunna erhållas om maximum för fristen sättes till tio dagar. Svårighet lär icke föreligga för valnämnden att under denna tid inhämta erforderliga upplysningar angående lämpliga kandidater liksom ej heller att komma i förbindelse med mera avlägset boende sådana.

På grundval av detta betänkande framlade Kungl. Maj:t i proposition nr 152 till 1940 års riksdag förslag om ändrad lydelse av 68 § riksdagsordningen innebärande införande av en tidsfrist på tio dagar mellan den tidpunkt då elektorerna utses och den dag själva valet av ombudsmän senast måste äga rum. Förslaget antogs av riksdagen som vilande för vidare grundlagsenlig prövning och antogs slutligt år 1941.

Ett vid 1960 års riksdag av konstitutionsutskottet (nr 1) framlagt förslag om utökning av tidsfristen för elektorerna till femton dagar har numera av innevarande riksdag för dess del slutligt antagits. Detta förslag har även, enligt vad utskottet inhämtat, av Kungl. Maj:t gillats och antagits.

Ytterligare några stadganden äro av betydelse för belysning av de nu förevarande motionerna.

Beträffande utskotten stadgas i 45 § riksdagsordningen, att »alla utskott skola inom två dagar från den, då de blivit utsedda, sammanträda».

14 § riksdagsstadgan har följande lydelse:

Utskott, som består av ledamöter från båda kamrarna, sammankallas första gången av talmännen.

Kallelser till sammanträden av riksdagens nämnder och valmän utfärdas av talmännen.

Utskottet. Såsom framgår av det föregående sammankommo valmännen före 1941 till valförrättningen redan samma dag de utsetts och fingo ej åtskiljas, förrän innehavare av ombudsmannaämbetena blivit valda. Den reglering av bestämmelserna om val av JO och MO, som år 1941 trädde i kraft, syftade bl. a. till att ge de av riksdagen utsedda valmännen tillfälle till rådrum innan själva valförrättningen ägde rum. Samma syftemål låg bakom den ändring i 68 § riksdagsordningen, innebärande en ökning av tidsfristen från tio till femton dagar, vilken numera av innevarande riksdag för dess del slutligt antagits. Den föreslagna ändringen har även av Kungl. Maj:t blivit gillad och antagen. Emellertid saknas beträffande valmännens sammankomst motsvarighet till den bestämmelse, som finnes i 45 § riksdagsordningen, att alla utskott skola sammanträda inom två dagar från den, då de blivit utsedda. Vid de val av JO och MO, som förekommit efter 1941, ha som regel valmännen sammankallats endast till själva valförrättningen. Förberedelserna till valet ha sålunda i allmänhet skett under hand och oftast utan att något formligt uppdrag därom lämnats av de utsedda elektorerna. Det torde därvid ha varit oundvikligt att endast en del av elektorerna haft möjlighet att öva inflytande på de förberedande överläggningar, som föregått valet. Utskottet finner en sådan ordning mindre

tillfredsställande. Genom att, såsom motionärerna föreslagit, införa en bestämmelse, motsvarande den som redan gäller för utskotten, att valmännen skola kallas att sammanträda första gången inom två dagar från det de blivit utsedda, skulle förutsättningarna för ett reellt inflytande från elektorernas sida på valet av ombudsmän väsentligt förbättras.

Enligt utskottets mening bör emellertid en sådan bestämmelse icke begränsas till att avse enbart val av JO och MO. Även för riksdagens övriga nämnder och valmän synes, där ej annat är stadgat i riksdagsordningen, en bestämmelse om sammanträde inom två dagar från det kamrarna utsett ledamöterna i nämnd eller valkollegium, vara ägnad att skänka större fasthet åt dessa organs arbete. På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

1) att riksdagen med omedelbar verkan måtte antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 14 och 24 riksdagsstadgan

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

§ 14

Utskott, som består av ledamöter från båda kamrarna, *sammankallas första gången av talmännen.*

Kallelser till sammanträden av riksdagens nämnder och valmän utfärdas av talmännen.

§ 24

Vid de i 14 § omnämnda sammanträden av riksdagens nämnder och valmän bör den ledamot, som bevisat de flesta riksdagar, eller, där två eller flera deltagit i lika många riksdagar, den av dem, som är till levnadsåren äldst, först låta upprop för rättas och sedan val av ordförande anställas. *På anmodan av ordföranden taga tre ledamöter plats vid bordet, för att, jämte ordföranden, granska omröstnings- eller valsedlarna samt över omröstningarna eller valen föra särskilda anteckningar, vilka med varandra jämföras. Efter förrättningens slut uppsättes och justeras protokoll, varav två exemplar utskrivs, undertecknas av ordföranden*

§ 14

Utskott, som består av ledamöter från båda kamrarna, *ävensom riksdagens nämnder och valmän, skola, där ej annat stadgas i riksdagsordningen, av talmännen kallas att första gången sammanträda inom två dagar från den, då de blivit utsedda.*

§ 24

Vid de i 14 § omnämnda sammanträden av riksdagens nämnder och valmän bör den ledamot, som bevisat de flesta riksdagar, eller, där två eller flera deltagit i lika många riksdagar, den av dem, som är till levnadsåren äldst, först låta upprop för rättas och sedan val av ordförande anställas.

Då omröstning eller val, varom i 66—71 §§ riksdagsordningen stadgas, skall förrättas, taga på anmodan av ordföranden tre av nämndens ledamöter eller av valmännen plats vid bordet för att, jämte ordföranden, granska omröstnings- eller valsedlarna samt över omröstningarna eller valen föra särskilda anteckning-

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

den och omförmälda ledamöter samt avlämnas ett till vardera kammarens talman, för att öppnas och delgivas kamrarna vid deras nästföljande sammanträde.

ar, vilka med varandra jämföras. Efter förrättningens slut uppsättes och justeras protokoll, varav två exemplar utskrivs, undertecknas av ordföranden och omförmälda ledamöter eller valmän samt avlämnas ett till vardera kammarens talman, för att öppnas och delgivas kamrarna vid deras nästföljande sammanträde.

2) att motionerna I: 173 och II: 207 måtte anses besvarade med vad utskottet ovan anfört och hemställt.

Stockholm den 23 februari 1961

På konstitutionsutskottets vägnar:

BENGT ELMGREN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Elmgren, Damström, Ollén*, Olsén, Sveningsson, Erik Olsson, Dahl, Hilding och Harald Pettersson*; samt

från andra kammaren: herrar Spångberg, Andersson i Linköping, von Friesen*, Magnusson i Tumhult, Adamsson, Larsson i Luttra, Bengtsson i Halmstad, Hammar, Andersson i Billingsfors och Hedin*.

* Ej närvarande vid justeringen.